

Pregledni rad

UDK 338.22:339.923(497.11)(497.6Republika Srpska)

DOI 10.7251/SVR2122221T

EKONOMSKI ASPEKT UJEDINJENJA REPUBLIKE SRPSKE I SRBIJE

Zoran Tešić¹

Apstrakt: Cilj ovog rada je da probleme koje imaju relativno mala tržišta i brojčano mali narodi, posmatramo tako što ćemo sagledati benefite koji su im na raspolaganju. Tako ćemo utvrditi konkretno stvarni potencijal Republike Srpske i Republike Srbije i predložiti najbolji model i rješenja kako bi iskoristili postojeće kapacitete. S obzirom da se radi kulturološki o pripadnicima jednog naroda, motiv ujedinjenja je svakako smanjenje migracije mladih ljudi, kako bi sačuvali nacionalni identitet na ovom prostoru.

Koliko je ova tema važna potvrđuje i činjenica da su danas aktuelne razne verzije non pepper-a, a koja potenciraju moguće pripajanje Republike Srpske i Republike Srbiji, tj. ujedinjenje u jedan ekonomsko-politički prostor. Trenutna globalna politička situacija i pandemija, ne idu u korist poboljšanja ekonomskog stanja i bržeg prosperita.. **Prednosti ujedinjenja Republike Srpske i Republike Srbije: jedan narod, jedna religija, jedno pismo, jedna kultura, jedna ekonomija.**

Ključne riječi: *ekonomski aspekti, ujedinjenje, država, Republika Srpska, Republika Srbija, Evropska Unija.*

U V O D

Ovaj tekst se zasniva na hipotezi da potencijalno ujedinjenje Srbije i Republike Srpske, u jedinstveni politički i ekonomski prostor, stvorilo bi niz pozitivnih ekonomskih implikacija za obe države (Republiku Srpsku ovdje pozicioniramo kao političko-pravnu činjenicu sa značajnim elementima državnosti). Proces potencijalnog ujedinjenja, sa posebnim akcentom na ekonomske aspekte, treba posmatrati interdisciplinarno jer se radi o veoma kompleksnom istorijskom i političkom procesu. Apsolutno ne postoji nikakvo opšte pravilo međunarodnog prava u pogledu sukcesije država u članstvu u međunarodnim organizacijama, a tu odlučujuću ulogu

¹ zoran.tesic.rs@gmail.com

игра политїчка volja већине држава које су чланице у тїјела или организације које организую пријем у ново чланство.

Економски аспект уједињенја Републике Српске и Србије у ширем контексту могуће је описати у седам таћака:

1. Добили би тржиште од преко 8,5 милиона становника и на компактној територији . Величина тржишта утјеће на број подузећа у индустрији са монополистичком конкуренцијом и на цијене које та подузећа зарачунавају. На већем ће тржишту у правилу постојати више подузећа те ће стога продаја по подузећу бити већа; потрошачима ће се на већем тржишту нудити ниже цијене и већа разноликост производа него потрошачима на малом тржишту (Obstfeld i Krugman, 2009: 121).

2. Јединствена монетарна политика.

3. Уједињенјем би се повећао приход и профит.

4. Сигурно би дошло до повећања кредитног рејтинга.

5. Побољшањем кредитног рејтинга, дошло би до пада каматне стопе.

6. Вализација ресурса би допринјела дугороћном равномјерном развоју. Ово је посебно значајно за мање развијена подручја и не развијене општине. Према неокласичној теорији регионалног развоја, слободна конкуренција и фактори мобилности служе за изједначавање фактора раста зарада између региона унутар једне државе. То значи, уколико би се постигао, условно рећено, савршен фактор мобилности, то би довело до миграције радника из подручја са ниским у подручја са високим зарадима што би истовремено прouzроковало да подручја и сектори са високим зарадима остваре силазни утицај на зарате. Капитал би се кретао у супротном правцу и довео до пораста продуктивности и зарада у сиромашним подручјима (Bodiroža, 2006: 327).

7. Логика капитала је другаћаја од логике политике. Умјесто дуплог притиска да се Србија и Босна и Херцеговина укључе у чланство НАТО, имали би само један притисак на нову уједињену и јаћу државу.

Поћетна визија уједињенја Републике Српске и Србије заснива се на идеолошким основима. Велику ваћност има макроекономска стабилност, као приоритет у развоју код свих држава којима је циљ брз развој. Разлика нашег подручја би требало би да буде постajaње вјеродостојно залаганје за дјелjenje економског раста које снаћно дијелује на све слојеве друштва, како би се створила способна радна снага.

EKONOMSKI ASPEKT REPUBLIKE SRPSKE

Kao i kod svake zajednice, tako bi i kod ovog potencijalnog ujedinjenja trebalo vidjeti šta pojedinačno svaka strana, u pogledu kapaciteta, donosi zajednici. Sa ekonomske strane, kapaciteti Republike Srpske su: veličina teritorije (1/3 Srbije), prirodno bogatstvo ili prirodni potencijal: 1. Poljoprivredno zemljište 1 299 000 hektara.² ili više od hektara po glavi stanovnika, što je veće od prosjeka u svijetu 2. Hidra klimatski uslov značajno valorizuju privredni razvoj, mogućnost proizvodnje hidroenergije na Drini, Vrbasu i Trebišnjici, ali i termalne banje Vrućica, Mlječanica, Slatina, Laktaši, Guber, Vilina Vlas i Srpske toplice, 3. Rudni i mineralni resursi (mrki ugalj, lignit, metalno mineralne i nemetalno mineralne sirovine, i 4. Šumsko gazdinstvo je jednostavno rečeno nacionalno bogatstvo od 40 % teritorije³, međutim država se loše odnosi prema ovom bogastvu.

INDIKATORI	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Broj stanovnika u RS (procjena)	1.429.290	1.171.179	1.167.082	1.162.164	1.157.516	
Nominalni BDP (u 000 KM)	8.614.704	8.792.917	8.887.307	9.205.038	9.632.162	
Realna stopa rasta (u %)	-0,8%	1,7%	0,3%	2,8%	3,5%	
Broj zaposlenih	238.836	240.305	243.102	245.975	235.305	260.608
Broj nezaposlenih	153.225	151.290	142.675	139.465	131.659	114.364
Prosječna neto plata (u KM)	818	808	825	831	836	831
Stopa rasta industrijske proizvodnje (u %)	-4,2%	4,1%	0,7%	2,7%	8,1%	1,4%
Izvoz (u 000 KM)	2.374.338	2.588.104	2.694.054	2.513.206	2.865.332	3.476.889
Uvoz (u 000 KM)	4.487.543	4.551.601	4.946.182	4.796.086	4.405.610	4.857.578
Saldo robne razmjene (u 000 KM)	-2.113.205	-1.963.497	-2.252.128	-1.782.880	-1.540.278	-1.380.689
Pokrivenost uvoza izvozom	52,9%	56,9%	54,5%	58,5%	65,0%	71,6%
Inflacija (potrošačke cijene, %)	2,1%	0,0%	-1,2%	-1,6%	-0,2%	0,5%

Tabela1. Pivredna komora Republike Srpske (15.11.2018.)

Uvijek će biti teško realizovati ujedinjenje Republike Srpske i Srbije te je, stoga, bitno u kom trenutku bi se donijela takva odluka, odnosno kad je najpovoljniji trenutak da do ujedinjenja dođe. Ovakvo istraživanje je posebno važno za Republiku Srpsku, kao entitet u razvoju, koji nastoji da u ambijentu međunarodne krize sačuva ekonomsku stabilnost.

EKONOMSKI ASPEKT SRBIJE

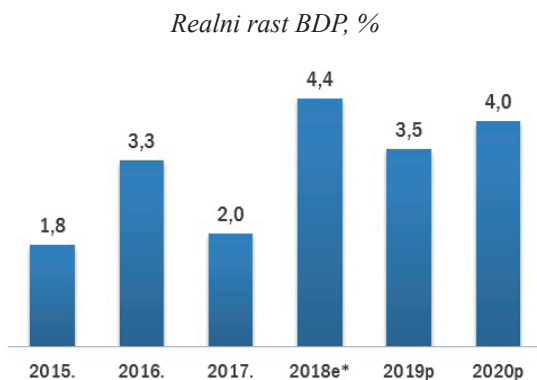
Za privredu Srbije u 2018. godini karakteristično je da su glavni izvori rasta u prošloj godini bili porast investicione i lične potrošnje. Baza za održavanje i dalje ubrzanje privredne aktivnosti treba da omogući nastavak strukturnih reformi, kao i povećanje proizvodne aktivnosti u izvozno orijentisanim privrednim djelatnostima.

2 (<https://www.bl.komorars.ba/sr-Latn/home/prirodni-resursi>)

3 (<https://www.bl.komorars.ba/sr-Latn/home/prirodni-resursi>)

Na pozitivne makroekonomske trendove reagovale su i agencije za ocenu kreditnog rejtinga koje su tokom 2018. godine potvrdile rejting Srbije. Standard and Poor's je procjenio kreditni rejting na „BB“ sa pozitivnim izgledom da u narednoj godini dođe do unapređenja. Agencija smatra da bi nastavak snažnog rasta, dalje smanjenje javnog duga i zadržavanje deficita platnog bilansa u održivim okvirima mogli rezultirati povećanjem kreditnog rejtinga Srbije u narednom periodu.

Agencije navode kao osnovu za dalje unapređenje kreditnog rejtinga, očuvanje makroekonomske stabilnosti i rezultata fiskalne konsolidacije, strukturne reforme (javna preduzeća, poreska uprava, prosvijeta i zdravstvo), kao i nastavak procesa evrointegracija.

Dijagram 1. Izvor: Republički zavod za statistiku i Ministarstvo finansija Srbije (datum preuzimanja tabele: 16.11.2018. godine).

Sa pozicije Srbije, važno je na koji način Srbija da se ujedini sa Republikom Srpskom, a da nema negativan efekat na njenu privredu i građane. Na ovom pitanju treba da se mnogo uradi u narednim godinama.

EU – RUSIJA I KINA: MOGUĆE PERSPEKTIVE

Ako posmatramo balkanske države i Tursku, vidimo da su Slovenija i Hrvatska uspjele da se pridruže Evropskoj uniji, da Turskoj to ne uspijeva već 60 godina, a da je od ostalih država Crna Gora najbliža pridruživanju, dok je Bosna i Hercegovina najdalja.

Takođe, iz priložene tabele vidimo da kod pridruživanju članstvu u Evropsku uniju imamo dvije grupe država. Prva su države kao Slovenija i Hrvatska koje cijeli proces uradile za destak godina. Dok je drugi primjer Turska koja nije uspjela šezdeset godina da potpiše Sporazum o pridruživanju ili Albanija i Bosna i Hercegovina koje preko deset godina

čekaju samo da dobiju status kandidata. Kako Srbija ne ide tempom Slovenije i Hrvatske, a pogotovo Bosna i Hercegovina nema taj ubrzani tempo i kako se Bregzitom najavljuje mogući raspad Evropske ekonomske unije, Republici Srpskoj je najbolji izbor da se okrene ekonomski jakoj Rusiji i Kini.

	Slovenija	Hrvatska	Turska	Crna Gora	Makedonija	Srbija	Albanija	BiH
Početak pregovora oko Sporazuma o pridruživanju	1993. (Ev. Spor. o prdruž.)	24.nov. 2000. (SAA)	1959. (Spor.o prdruž.)	10.okt. 2005. (SAA)	5.mart 2000. (SAA)	10.okt. 2005. (SAA)	31.jan. 2003. (SAA)	25.nov. 2005. (SAA)
Potpisivanje Sporazuma o pridruživanju	10.juni 1996. Ev. Spor. o prdruž.)	29.okt. 2001. (SAA)	12.sept 1993. (Spor. o prdruž.)	15.okt. 2007. (SAA)	9.april 2001. (SAA)	april 2008. (SAA)	12.juni 2006. (SAA)	16.juni 2008. (SAA)
Aplikacija za članstvo	10.juni 1996.	21.feb. 2003.	14.april 1987.	15.dec. 2008	22.maj 2004.	22.dec. 2009	28.april 2009.	
EU dodjela statusa kandidata	22.juni 1996.	18.jui 2004.	11.dec. 1999.	17.dec. 2010.	16.dec. 2005.	Prijedlog EK- oktobar 2011.		
Početak pregovora o pridruživanju	30.maj 1998.	3.okt. 2005.	3.okt. 2005.	Prijedlog EK- oktobar 2011				
Potpisivanje Sporazuma o pridruživanju	16. april 2003.	decembar 2011.						

Tabela 2. Evropska komisija, *Godišnji izvještaj o napretku zemalja za 2010. godinu i Strategija proširenja i ključni izazovi 2010 – 2011 (DEI, 2010).*

Stanje Evropske unije sada ne omogućava pridruženje novih država. Ovo se posebno misli na Srbiju, zato što se reforme ne odvijaju dovoljno brzo, naročito u vladavini prava. Ako znamo da je u Srbiji aktuelno nezadovoljstvo, jasna je namjera Evropske unije da ne planira da se proširi na zapadni Balkan. Upitno je koliko je priča o članstvu u Evropsku Unije 2025 godine realna iz ugla dosadašnjeg tempa otvaranja pregovaračkih poglavlja.

S druge strane, brzo rastuća ekonomija Kine, kao i rehabilitacija Rusije, otvara nove perspektive u pogledu ekonomske saradnje sa evroazijskim prostorom i njegovim članovima. Predviđa se da će Kina postati dominantna ekonomija, koja će generisati globalne ekonomske procese na drugačijim osnovama, a u kontekstu ranije (ne)saradnje sa zapadnim ekonomskim faktorima, Kina i kineske kompanije se pozicioniraju kao poželjni budući partneri.

EKONOMIJA PRAVOSLAVNIH ZEMALJA

U posljednje vrijeme sve više se potencira mogući raspad Evropske unije ili njena radikalnija rekonfiguracija, naročito nakon 29.03.2019. godine kada je Velika Britanija izrazila želju da istupi iz iste. Mogli bismo očekivati transformaciju Evropske unije u nekoliko zona.

Pravoslavnih vjernika u svijetu ima oko 260 miliona, s tim da je 77 % u Evropi, a 1% u zapadnoj Evropi. Najznačajnija i najveća pravoslavna država, svakako je, Rusija sa preko 143 miliona stanovnika od čega 100 miliona pravoslavaca. To je država sa najvećim brojem visokoobrazovanih stanovnika u svijetu 53,5 % (OECD, 2013).

Geografska karta 1⁴

U kontekstu potencijalnih globalnih političkih i ekonomskih promjena EU i drugih regionalnih saveza, male ekonomije kao što je RS i Srbija svoju perspektivu trebaju tražiti u procesu adaptacije i koncepta nacionalne ekonomije. U fokusu nacionalne ekonomije (National Economics) nalazi se funkcionisanje ekonomije pojedinih država. Nacionalna ekonomija naše države, Bosne i Hercegovine, a tako i Srbije izučavala se u okviru naučne discipline „Ekonomija Jugoslavije“, s posebnim akcentom na faktore od kojih zavisi rast i razvoj jugoslovenske privrede, strukturalne promjene i njeno funkcionisanje (Kovačević, Džombić i Dašić, 2007: 53). Na bazi takvih saznanja, dolazimo do zaključka da u procesu rekonstrukcije regionalnih saveza, države koje se blagovremeno adaptiraju i orijentišu spstvenom tržištu, imaju kumulativno bolje ekonomske pokazatelje.

4 <https://www.in4s.net/ujedinjeno-pravoslavlje-kako-bi-hipoteticki-izgledala-ujedinjena-pravoslavna-drzava/>, datum pristupa: 16.11.2020.

STRATEGIJA DINAMIČKOG I RAVNOTEŽNOG EKONOMSKOG UJEDINJENJA

Stopa rasta Republike Srpske i Srbije zasigurno ne prelazi stopu demografskog rasta. Ta stopa je i dalje niska. Ujedinjenjem bi definitivno ostvarili:

1. Veću ponudu i formiranje domaće akumulacije,
2. Veću potrošnju i širenje domaćeg tržišta,
3. Pokretanje većih (internih) snaga razvoja koja već započeti rast mogu da održe i dalje razvijaju
4. Veću stopu investicija.

Međutim u krajnjoj distanci, Srbi i Srpski nacionalni duh, nikad nije bio pohlepan, to jest, da se živi na račun drugog, što je postalo u savremenim uslovima veliki problem srpskog nacionalnog korpusa, s obzirom da savremeni i razvijeni narodi, razvijene privrede i privrede koje su uspješne, uglavnom su se razvile, živjele i danas žive na račun drugih.

- Stranci Srbe karakterišu i kao dobroćudne i gostoljubive, bezbrižne i vesele, živahne ali nepostojanog duha, bez inicijative i energije, lenje i površne, konzervativne i nemarne, brzo uzmiču pred napadom, izbegavaju svaku vlast, rođeni su kao demokrati i anarhisti, koji su i svoje pobedosne vojskovođe ubijali da ovi ne bi njima zavladaali, neobično su skromni, ni za čim ne teže, a pored sve svoje hrabrosti, velikog broja, fizičke izdržljivosti, nisu bili stvoreni za osvajače ili osnivače države.
- Istorija pokazuje da srbi veoma sporo shvataju suštinu prava, vladavinu zakonitosti, pravnu državu, zakone, jer je tako dugo bio pod turskom vlasti koja ih je “na licu” mesta protiv Srba osmišljavala. Međutim Srbin je sklon da stvori svoje sopstveno pravo, uobraženo pravo, kojeg shvata mistično, gotovo religiozno. Na kraju to se proglašava, žeđ za pravdom.
- Srbi su veoma pristran narod u javnim poslovima gdje ne mogu da se odreknu svoje rodbine, prijatelja, kojima su skloni da čine usluge na račun države, preduzeća, celog naroda (Galogaža, 1999: 44).

I iz tih razloga Republika Srpska i Srbija imaju interes da teže ka ujedinjenju u jedinstven ekonomski sistem.

Naime, ekonomski sistem podrazumijeva transformisanje izvršnih ulaganja u rezultate reprodukcije pa ukoliko se uložene vrijednosti u

uspostavljanje kapaciteta ne reprodukuju preko realizacije proizvoda opstanak takvog organizacionog sistema dolazi u pitanje (Šunjić i ostali, 2000: 144).

DIJASPORI I LOBISTI

Danas u svijetu živi oko 11 milona Srba. Ako zanamo da u Republici Srbiji i Republici Srpskoj ukupno živo oko 7 miliona Srba pretpostavljamo da je u dijaspori nastanjeno 3 do 4 milona Srba. To znači da je, otprilike, trećina Srba nastanje u dijaspori. Najveći broj srpskog stanovništva iz dijaspore nastanjen je u zemljama zapadne Evrope i u Sjevernoj Americi.

Dinamično kretanje u svijetskoj privredi ima snažno djelovanje na srpsku privredu i ekonomiju. Svi ti eksterni faktori jače djeluju na otvorenu privredu u pravcu strukturalnog prilagođavanja, tendencijama razvoja svjetske privrede. Veoma loše i nepovoljne tendencije u razvoju ekonomskih odnosa Republike Srpske i Srbije sa inostranstvom, proizilaze iz povećane robne diverifikacije izvoza i privredne strukture koja nije racionalna. Na sve to dodatno pogoršanje proizilazi nakon raspada jedinstvenog jugoslovenskog tržišta i prekida ekonomskih tokova među komplementnih privreda. Baš na polju komplementarnosti privreda je šansa za ujedinjenje Republike Srpske i Srbije.

Najniži oblik integracije Republike Srpske i Srbije predstavlja sporazum o preferencijalnoj trgovini, kada se u međusobnoj trgovini za određene proizvode primjenjuju niže carinske stope. Naredni oblik saradnje bi mogao biti zona slobodne trgovine, koju karakteriše ukidanje u cjelini, recipročne carine i druge prepreka trgovini. Carinska unija je naredni mogući oblik, što je primjena zajedničkih tarifa prema trećim državama. Još viši oblik bi moglo biti zajedničko tržište, gdje su integrisana tržišta kapitala i tržište faktora proizvodnje, odnosno tržište rada, dok jenajviši oblik regionalne saradnje ekonomska unija. Tako bi smo dobili jednu ekonomsku uniju Srpske i Srbije ili ekonomsku uniju srpskih zemalja.

Za početnu ideju ujedinjenja Republike Srpske i Srbije, bitnu ulogu imaće lobisti. Lobisti često nisu cijenjeni u modernim društvima jer ih smatraju trgovcima koji brane interese imućnih. Međutim, zapravo su oni kao grupa vjerovatno više socijalno osvješćeni od većine ostalih. Kako bi netko bio uspješan lobist u demokratskom društvu, treba biti potpuno upućen u stvarne probleme o kojima raspravljaju zakonodavci (Shiler, 2015: 92).

ZAKLJUČAK

Sa ekonomskog aspekta veoma je jasno ukoliko želimo da kvalitetnije živimo, da imamo veći BDP, da imamo veće plate i penzije, da otvaramo nova radna mjesta, da zadržimo radno aktivno stanovništvo i visokoobrazovan kadar, da imamo veće investicije, a manju kamatnu stopu, tj. da definitivno imamo što veću ekonomsku sigurnost, najbolje rješenje bi bilo ujedinjenje. Mišljenja smo da je u pitanju jedinstvena šansa, kako ne bi došlo do novih egzodusa i pogoršanja demografske strukture „srpskog korpusa“.

Definitivno bi svaki segment srpskog društva osjetio konkretnu korist, činom ujedinjenja. Osim koristi u ekonomskom smislu, veoma važno je da se zaustavi migracija mladog radno sposobnog stanovništva koji, radi političke nestabilnosti neefikasnog rada javne uprave i nedovoljnih investicija, masovno napuštaju ovo područje. Tu je svakako još prisutna narušena bezbjednost i galopirajuće poskupljenje.

Očekivani doprinos ovakvog predmeta istraživanja ekonomskoj nauci u aplikativnom smislu može biti manji zbog loših loših propisa, pogrešnog postavljanja prioriteta i nedostatka planirane analize deviznog rizika koja bi dugoročno smanjila rizik poslovanja.

ECONOMIC ASPECT OF THE UNIFICATION OF THE REPUBLIC OF SERBIA AND SRBIA

Zoran Tešić

Abstract: The aim of this paper is to look at the problems that relatively small markets and small nations have by looking at the benefits that are available to them. Thus, we will determine the real potential of the Republika Srpska and the Republic of Serbia and propose the best model and solutions in order to use the resources we have. Considering that they are culturally members of one nation, the motive for unification is certainly to reduce the migration of young people, in order to preserve the national identity in this area.

The importance of this topic is confirmed by the fact that various versions of pepper are current today, which emphasize the possible annexation of the Republika Srpska and the Republic of Serbia, ie. unification into one economic-political space. The current global political situation and pandemic are not in favor of improving the economic situation and faster prosperity. Advantages of the unification of the Republika Srpska and the Republic of Serbia: one nation, one religion, one alphabet, one culture.

Key words: *economic aspects, unification, state, benefit, Republika Srpska, Republic of Serbia, European Union.*

LITERATURA

1. Vigvari, A., Raičević, B., Branjaš, Z. (2003). *Osnovi teorije državnog budžeta i finansijski poslovi samouprava*. Novi Sad: Evropski pokret u Srbiji Beograd- Prometej Novi Sad.
2. Golijan, D. (2004). *Politička predstavništva Balkanskih zemalja*. Loznica: Alagraf.
3. Galogaža, P. M. (1999). *Strategija društveno-ekonomskog razvoja Republike Srpske*. Novi Sad: Marketing Menagment College.
4. DEI (2010). Godišnji izvještaj o napretku zemalja za 2010. godinu i „Strategija proširenja i ključni izazovi 2010 – 2011“. *Evropska komisija*.
5. Mladem M. Bodiroža, M. M. (2006). *Međunarodna Ekonomija*. Brčko: Univerzitet u Istočnom Sarajevu - Ekonomski fakultet.
6. Šunjić-Beus, M., Berberović, Š. Stavrić, B. (2000). *Ekonomika preduzeća*. Sarajevo: Narodna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine-Sarajevo, treće dopunjeno i izmjenjeno izdanje.
7. R.Krugman, R. P., Obstfeld, M. (2009). *Međunarodna ekonomija teorija i ekonomska politika-sedmo izdanje*. Zagreb: MATE d.o.o.
8. Shiler, J. R. (2015). *Finansije i dobro društvo*. Neum: MATE d.o.o.
9. Kovačević, Ž., Dašić, Đ.D., Džombić, I. (2007). *Principi tržišne ekonomije*. Banja Luka: Grafid d.o.o.

Internet stranice:

1. <https://komorars.ba/>, datum pristupa: 15.11.2018.
2. https://www.rzs.rs.ba/front/category/31/?left_mi=43&add=43, datum pristupa: 16.11.2018.
3. <https://www.mfin.gov.rs/>, datum pristupa: 16.11.2018.
4. <https://www.in4s.net/ujedinjeno-pravoslavlje-kako-bi-hipoteticki-izgledala-ujedinjena-pravoslavna-drzava/>, datum pristupa: 16.11.2020.